

ДО ПИТАННЯ ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

Лісний Д.В., к.ю.н., полковник міліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У представленій статті розглядається адміністративна відповідальність студентів в Україні та визначаються її особливості. Як правило, більшість студентів не орієнтується у адміністративно-деліктному законодавстві України, що дозволяє стверджувати про їхню необізнаність у питаннях притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень. Для забезпечення законності у правозастосовчій практиці і належного правового захисту відповідної категорії осіб, автор пропонує розглянути проблемні питання щодо адміністративної відповідальності студентів в Україні.

Ключові слова: студент, адміністративна відповідальність, суб'єкт, правопорушення.

Лесной Д.В. К ВОПРОСУ ОБ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СТУДЕНТОВ В УКРАИНЕ / Днепропетровский государственный университет внутренних дел Украины, Украина
В представленной статье рассматривается административная ответственность студентов в Украине и определяются её особенности. Как правило, большинство студентов не ориентируется в административно-деликтном законодательстве Украины, что позволяет утверждать об их неосведомленности в вопросах привлечения к административной ответственности за совершение административных правонарушений. Для обеспечения законности в правоприменительной практике и надлежащей правовой защиты соответствующей категории лиц, автор предлагает рассмотреть проблемные вопросы административной ответственности студентов в Украине.

Ключевые слова: студент, административная ответственность, субъект, правонарушение.

Lesnoy D.V. TO THE QUESTION ABOUT ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY OF STUDENTS IN UKRAINE / Dnepropetrovsk state university of internal affairs of Ukraine, Ukraine
The present article deals with the administrative responsibility of students in Ukraine and its features are determined. The purpose of this article is to review the administrative responsibility of students in Ukraine with the definition of its features. Realization of this goal involves the following tasks: determine the meaning of "student"; separation of subjective and objective causes and conditions they commit administrative violations; outline the features of the administrative responsibility of students. College students - people who, figuratively speaking, to learn intellectuals. So these young men and women are the most dynamic part of society. Children of workers, peasants, employees today have a social group that has its status, their mentality, their political preferences, his views on the state in which they live and work. Students deeper emotional experience for the processes in society. At a time when upset our independent state, the role of a highly progressive youth increases significantly. Students - the future of the nation, the leader of social change, economic and technical progress. Among the subjects of offenses, special attention due to their age their psyche that promote antisocial manifestations (accentuation of character grouping reaction, the reaction of emancipation, a sense of maturity, commitment to self, emotional instability, irritability, perfectionism, etc.) deserve minors. Typically, most students are not focused on administrative and tort law of Ukraine suggests about their ignorance in matters of bringing to administrative responsibility for administrative violations. Therefore, to ensure legitimacy in law enforcement and the proper remedy certain category of people, we have seen fit to consider issues concerning the administrative responsibility of students in Ukraine. The purpose of this article is to review the administrative responsibility of students in Ukraine with the definition of its features. Turning to the coverage of the main provisions of article note that today the problem of juvenile delinquency is and remains one of the critical problems of Ukrainian society on ways to address it operates a wide range of specialists in different scientific areas: criminology, law, psychology, pedagogy, social pedagogy, sociology, law, etc. In summary, you should focus on the following provisions: students in the Ukraine is a particular socio- demographic group that is a significant number of young people of Ukraine; the commission of offenses by students facilitated by a number of factors. Thus, among the poor are the internal legal culture, drinking, drug use. The external environment include negative effect, significant political and social activity, dissatisfaction with the state of the material; students is taken as a separate category of subjects of administrative responsibility, and then to this type of legal liability, or as they are drawn minors (16-18 years) or on a general basis.

Key words: student, administrative responsibility, subject, offense.

Щороку велика кількість населення України стає учасником адміністративно-деліктних відносин. Незважаючи на удосконалення вітчизняного адміністративно-правового масиву, кількість порушень норм адміністративного права має тенденцію до збільшення.

Серед суб'єктів вчинення правопорушень особливої уваги, з огляду на вікові особливості їхньої психіки, що сприяють антисуспільним проявам (акцентуація характеру, реакція групування, реакція емансипації, почуття дорослості, прагнення до самоствердження, емоційна невірноваженість, підвищена збудливість, максималізм тощо), заслуговують неповнолітні особи.

Результати соціологічних опитувань свідчать, що основними причинами вчинення правопорушень та злочинів молодь визначила: вплив вулиці – 33,4%, важке матеріальне становище – 26,6%, незнання законів – 20% [1].

Проблеми юридичної відповідальності неповнолітніх розглядалися у працях представників різних спеціальностей. Так, можна відмітити роботи таких фахівців у галузі адміністративного права та теорії управління, як: В.Б. Авер'янов, О.О. Алексєєв, О.Б. Андрєєва, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, К.Л. Бугайчук, А.С. Васильєв, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, Є.В. Додін, Л.В. Коваль, Р.А. Калюжний, Я.М. Квітка, А.Т. Комзюк, В.К. Колпаков, С.П. Котелечук, Є.В. Курінний, Д.М. Лук'янець, О.Ф. Скакун, О.І. Остапенко, В.П. Петков, С.Г. Поволоцький, М.М. Тищенко, О.Л. Чернецький та інші.

У той же час, особливу соціально-демографічну групу становить студентство, тобто особи, які навчаються у вищих навчальних закладах.

Як правило, більшість студентів не орієнтується у адміністративно-деліктному законодавстві України, що дозволяє стверджувати про їхню необізнаність у питаннях притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень. Виходячи з цього, для забезпечення законності у правозастосовчій практиці і належного правового захисту відповідної категорії осіб, нами вбачається за доцільне розглянути проблемні питання щодо адміністративної відповідальності студентів в Україні.

Метою нашої статті є розгляд адміністративної відповідальності студентів в Україні із визначенням її особливостей.

Реалізація зазначеної мети передбачає вирішення наступних завдань:

- а) визначення змісту поняття „студент”;
- б) виокремлення суб'єктивних і об'єктивних причин та умов вчинення студентами адміністративних правопорушень;
- в) окреслення особливостей адміністративної відповідальності студентів.

Переходячи до висвітлення основних положень статті, відмітимо, що на сьогоднішній день проблема правопорушень неповнолітніх є і залишається однією з гострих проблем українського суспільства. Над пошуком шляхів її вирішення працює широке коло фахівців різних наукових галузей: кримінології, юриспруденції, психології, педагогіки, соціальної педагогіки, соціології, правознавства тощо [2].

Торкаючись першого завдання дослідження, зазначимо, що поняття „студент” походить з латинської мови (лат. *studentis* – „ретельно працюючий”, „такий, що займається”), учень вищого, у деяких країнах і середнього навчального закладу [3].

Як зауважив польський вчений Ян Карліцький, студентська молодь – це люди, які, образно кажучи, вчать на інтелігентів. Відтак ці юнаки і дівчата є найбільш динамічною частиною суспільства. Діти робітників, селян, службовців сьогодні стали окремою соціальною групою, яка має свій статус, свій менталітет, свої політичні уподобання, свій погляд на державу, в якій їм жити і працювати. Студенти глибше, емоційніше переживають за процеси у суспільстві. У час, коли розбудовується наша незалежна держава, роль високоосвіченої прогресивної молоді значно зростає. Студентство – це майбутнє нації, провідник соціальних змін, економічного та технічного прогресу [4].

Також, відповідно до статті 53 Закону України „Про вищу освіту” від 17 січня 2002 року, особами, які навчаються у вищих навчальних закладах, є, зокрема студенти (слухачі). Студент (слухач) – це особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу і навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формою навчання з метою здобуття певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня [5, 1].

Поняття „студентство” і поняття „неповнолітні особи” не є тотожними. Відповідно до Закону України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, неповнолітні визначені як громадяни України, віком до 18 років. У свою чергу молодь, молоді громадяни – громадяни України, віком від 14 до 35 років [6]. Зазначений віковий критерій неповнолітніх осіб – до 18 років – закріплено і в ряді інших нормативно-правових джерел, зокрема: Закон

України „Про охорону дитинства”, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Конвенція ООН „Про права дитини”.

Таким чином, з одного боку, студентами можуть бути неповнолітні особи, що навчаються у вищих навчальних закладах. У такому випадку, поняття „неповнолітні особи” буде ширшим. З іншого – навчатися і бути студентами можуть особи, старші за 18 років, які вже не підпадають під категорію неповнолітніх.

Що стосується виокремлення суб’єктивних і об’єктивних причин і умов вчинення ними адміністративних правопорушень, ми підтримуємо думку О.Ю. Прокопенка про те, що причини та умови адміністративних правопорушень варто розглядати з позиції об’єктивного та суб’єктивного, що буде відображати найбільш чітку картину детермінації адміністративних проступків, бо всі теорії причин та умов правопорушень виходять або з об’єктивних соціальних причин (Е. Дюркгейм, Е. Сазерленд, К. Мертон, А. Кетле), або з суб’єктивних (Ч. Ломброзо, З. Фрейд, Е. Кречтер, Е. Хутон) [7].

Як слушно зауважує А.Ф. Зелінський, причинами злочинності є суб’єктивні фактори: психічна нерівноваженість, низькі пристрасті, агресивність, бездуховність, безкультурність, шкідливі звички, конформізм, морально-психологічний стан суспільства [8, 47]. Вище цитований вчений також поділяє умови злочинності на дві групи: об’єктивні, соціальні суперечності, які не залежать від свідомості людей (безробіття, економічні кризи тощо), та суб’єктивні, що залежать від свідомості людей (пияцтво, наркотизм, незаконна міграція, низька ефективність роботи правоохоронних органів) [9, 52].

Ми вважаємо, що причини та умови злочинності є цілком притаманними і адміністративним правопорушенням, адже відображають загальну суть, що виражається у порушенні норм права.

Т.І. Шанскова визначає основними причинами правопорушень неповнолітніх такі: 1) соціально-економічні: зубожіння населення; відсутність цивілізованих ринкових відносин; розвиток тіньової економіки; зростання в суспільстві соціального напруження, рівня безробіття, зокрема серед молоді; 2) несприятливе сімейне оточення; 3) проблеми у взаємостосунках неповнолітнього у шкільному середовищі; 4) негативний вплив позашкільного середовища: скорочення системи закладів дозвілля для неповнолітніх призводить до незайнятості вільного часу дітей та підлітків; 5) вікові особливості психіки підлітків, які сприяють антисуспільним проявам; 6) біологічними та генетичними причинами вчинення неповнолітніми правопорушень є порушення роботи ферментативної та гормональної систем організму; вроджені психопатії; мінімальні мозкові дисфункції внаслідок органічного враження головного мозку; 7) екологічні – негативний вплив факторів природного середовища [2].

О.С. Цокур звертає увагу на те, що оскільки в студентському віці (20-25 років) зберігається яскраво виражена спрямованість на одержання вищої освіти й цікавої роботи, то до системи їх суспільних властивостей включаються плани щодо подальшого життєвого шляху та професійної кар’єри, що зумовлює спрямування мотивів й цілей їх діяльності. Актуальними для цієї вікової групи залишається пошук коханої людини, вірних друзів і проблема створення власної сім’ї. Разом з тим, у цьому віці підсилюється установка на гарні житлові умови, матеріальну забезпеченість, тому що більшість студентів приступає до створення своєї сім’ї [10, 60].

Керуючись викладеним, причини і умови вчинення студентами адміністративних правопорушень ми формально поділяємо на два типи – внутрішні і зовнішні. Відповідно, внутрішні стосуються суб’єктивних факторів, а зовнішні – об’єктивних.

Третім завданням є визначення особливостей притягнення студентів до адміністративної відповідальності. Одразу необхідно зупинитися на двоаспектності адміністративної відповідальності студентів. Так, студенти віком від 16 до 18 років є неповнолітніми особами, тобто спеціальними суб’єктами адміністративної відповідальності, а студенти, старші за 18 років – несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

А.А. Харенко пропонує визначати адміністративну відповідальність неповнолітніх (спеціальних суб’єктів) як примусове застосування суддями районних, районних у місті, міських чи районних судів заходів впливу, а у деяких випадках і адміністративних стягнень, які тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки, як правило морального характеру і накладаються на підставах, і в особливому порядку, встановлених нормами адміністративного права [11, 171].

Як зазначає Р.В.Кимлик, аналіз окремих статей Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) свідчить про те, що особа може бути суб'єктом адміністративного проступку лише після досягнення нею певного віку, з якого вона, на думку законодавця, на момент скоєння проступку, повинна володіти таким рівнем свідомості, фізичного та психічного розвитку, що дозволяє їй правильно оцінити суспільну значимість і сенс вчиненого правопорушення. Згідно зі статтею 12 КУпАП адміністративній відповідальності підлягають особи, яким на момент вчинення протиправного діяння виповнилося 16 років, а іноді – лише тоді, коли особа досягла повноліття – 18 років (наприклад, статті 207, 211 КУпАП тощо). Тобто, не будь-яка особа, яка вчинила адміністративний проступок, визнається його суб'єктом з точки зору складу цього проступку. Законодавством передбачені і протилежні випадки, коли особа фактично підпадає під ознаки суб'єкта адміністративного проступку, але в силу певних причин не може особисто нести адміністративну відповідальність, зокрема, це стосується неповнолітніх. Наприклад, стаття 184 КУпАП встановлює, що вчинення неповнолітніми віком від 14 до 16 років адміністративного проступку, тягне за собою накладення штрафу на батьків чи осіб, які їх замінюють. Стаття 307 КУпАП, яка регламентує строки і порядок виконання постанови про накладення штрафу, передбачає стягнення штрафу з батьків осіб віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративне правопорушення, але не мають можливості самостійно його сплатити [12].

До особливостей адміністративної відповідальності студентів, нами пропонується віднести такі:

- 1) адміністративна відповідальність студентів носить здебільшого виховний та нематеріальний характер для неповнолітніх осіб (16-18 років) із можливістю застосування заходів впливу, які не є адміністративними стягненнями. До студентів, віком понад 18 років застосовуються загальні правила накладення адміністративних стягнень, такі особи не визначаються як спеціальні суб'єкти;
- 2) адміністративна відповідальність з 16 років на загальних підставах за вчинення найбільш тяжких адміністративних правопорушень, на кшталт статті 185 КУпАП „Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця”;
- 3) у разі вчинення адміністративного правопорушення студентом, який не досяг 18 річного віку, неможливість застосування такого стягнення як адміністративний арешт (стаття 32 КУпАП);
- 4) вчинення адміністративного правопорушення студентом, який не досяг 18 річного віку вважається пом'якшуючою обставиною (стаття 34 КУпАП);
- 5) за статтею 221 КУпАП, розгляд справ про вчинення адміністративних правопорушень студентами, які не досягли 18 річного віку здійснюється виключно районними, районними у місті, міськими чи районними судами (суддями);
- 6) у випадках, коли шкоду заподіяно студентом, віком від 16 до 18 років, який має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на нього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її (стаття 40 КУпАП).

Підводячи підсумок, варто зупинитися на наступних положеннях:

- а) студентство в Україні є особливою соціально-демографічною групою, яка складає значну кількість молодого населення України;
- б) вчиненню студентами правопорушень сприяє низка факторів. Так, серед внутрішніх можна виділити низьку правову культуру, пияцтво, вживання наркотиків. До зовнішніх віднести негативний вплив оточення, значну політичну та громадську активність, незадоволення матеріальним становищем;
- в) студентів не винесено в окрему категорію суб'єктів адміністративної відповідальності, відтак до зазначеного виду юридичної відповідальності вони притягаються або як неповнолітні особи (16-18 років), або на загальних підставах;

- г) студенти є особливою категорією громадян, які в силу вікових особливостей психіки більш схильні до вчинення певних видів правопорушень, зокрема злісної непокори законному розпорядженню або вимозі працівника міліції (стаття 185 КУпАП), дрібного хуліганства (стаття 173 КУпАП) або розпиття алкогольних, слабоалкогольних напоїв, пива у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (стаття 178 КУпАП);
- д) притаманним для студентів є також вчинення правопорушення групою осіб, що статтею 35 КУпАП визначається як обтяжуюча обставина (наприклад, дрібне хуліганство групи учасників після завершення масового заходу), або втягнення неповнолітнього у правопорушення (наприклад, коли одній особі є 19 років, а іншій лише 17).

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинський інформаційний портал. На Рожищенщині серед основних причин вчинення правопорушень та злочинів молодь визначила вплив вулиці, 3.10.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vip.volyn.ua/news/na-rozhishchenshchin-sered-osnovnikh-prichin-vchinennya-pravoporushen-ta-zlochyn-v-molod-viznac>.
2. Шанскова Т.І. Аналіз причин правопорушень неповнолітніх як підгрунтя соціально-педагогічної роботи з молоддю щодо профілактики злочинності [Електронний ресурс] / Т.І. Шанскова. – Режим доступу: <http://www.licasoft.com.ua/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=343875&menu=475961>.
3. Ревак Н.Г. Латинська мова (для неспеціальних факультетів) / Н.Г. Ревак, В.Т. Сулим. – 2-ге вид., виправлене і доповнене. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 415 с.
4. Омельченко О. Студентство – це майбутнє нації, провідник соціальних змін, економічного та технічного прогресу / О. Омельченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/print/art/15521.html>.
5. Про вищу освіту: Закон України від 07.03.2002 № 2984-III // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – Ст. 327, код акту 21573/2002.
6. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 20.04.1993 № 2998-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – Ст. 167.
7. Прокопенко О.Ю. Причини та умови вчинення адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку / О.Ю. Прокопенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_3/PB-3/PB-3_26.pdf.
8. Зелинский А.Ф. Криминология: курс лекций / А.Ф. Зелинский. – Х.: Прапор, 1996. – 260 с.
9. Криминология : учеб. для юрид. вузов / [под ред. А.И. Долговой]. – М.: Норма, 1999. – 780 с.
10. Цокур О.С. Студентство як предмет дослідження й виховання сучасного викладача вищої школи / О.С. Цокур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2173/1/strelcov_pravko_58-61%2B.pdf.
11. Харенко А.А. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання / А.А. Харенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npmaup/2010_4/pdf_files/168-172.pdf.
12. Кимлик Р.В. Щодо визнання неповнолітнього суб'єктом адміністративної відповідальності в Україні / Р.В. Кимлик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nashp/2009_4/Kumlik.pdf.